

УДК 94(477.8)"1941/1943"
DOI: 10.24919/2312-2595.2/44.184674

Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ

кандидат історичних наук, викладач кафедри теорії та методики навчання, Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 3, пл. Міцкевича, м. Івано-Франківськ, Україна, індекс 76018 (drogobutsky@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8718-9544>
Web of Science ResearcherID: [Z-5919-2019](https://orcid.org/0000-0001-8718-9544)

Оксана ДРОГОБИЦЬКА

кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології і археології, факультет історії, політології і міжнародних відносин, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 57, вул. Шевченка, м. Івано-Франківськ, Україна, індекс 76000 (oksanca@meta.ua)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2929-1708>
Web of Science ResearcherID: [AAA-6060-2019](https://orcid.org/0000-0002-2929-1708)

Бібліографічний опис статті: Дрогобицький, І., & Дрогобицька, О. (2019). Особливості повстання збройних сил під егідою ОУН (б) (1941–1943 рр.): між теорією та практикою. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 2/44, 161–181. doi: 10.24919/2312-2595.2/44.184674.

**ОСОБЛИВОСТІ ПОВСТАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ
ПІД ЕГІДОЮ ОУН (б) (1941–1943 рр.):
МІЖ ТЕОРІЄЮ ТА ПРАКТИКОЮ**

Анотація. Мета дослідження полягає в аналізі ідеологічного підґрунтя збройного опору в середовищі ОУН (б), а також вивченні особливостей його практичної реалізації. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму та науковості, із використанням загальнонаукових (аналіз, синтез тощо) та спеціально-історичних методів. Визначальним методологічним підходом у реалізації завдань є системно-хронологічний. **Наукова новизна** полягає у вивченні особливостей розгортання військових структур армійського типу націоналістичного крила націо-

нального руху Опору. Збройна боротьба за реалізацію складових національної ідеї трактувалася невід'ємним елементом розвитку нації. Вагомість військового чинника у справі здобуття суверенної національної держави зростає під час Другої світової війни. Проте керівництво українських націоналістів не характеризувалося однотайністю у баченні значення, доцільності та форм військової діяльності. Такий стан зумовив еволюцію концепції збройної боротьби загалом та стратегії розбудови національних збройних сил зокрема. Поступово визначаються головні чинники результативного процесу військового будівництва. Постановляються воєнізовані формування обумовлювалося також чинниками зовнішнього характеру. Найбільш значущими із них були реалії нацистського окупаційного режиму, активізація вороже налаштованих до ідеї національного державного суверенітету сил та перспектива підпорядкування українських етнічних земель радянському тоталітарному режимові. У матеріалі окреслено також регіональні передумови і специфіку процесу розбудови збройних сил. Визначено основні організаційні форми військового будівництва під егідою ОУН (б). **Висновки** – у часі нацистсько-радянської війни спостерігається еволюція уявлень проводу ОУН (б) щодо шляхів формування збройних сил, що трактувалися як невід'ємний чинник у досягненні державного суверенітету.

Ключові слова: збройні сили; державний суверенітет; націоналізм; рух Опору; окупаційний режим.

Igor DROHOBYTSKYI

Candidate of Historical Science, Lecturer of the Department of an Theory and Methods of Teaching, Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Teacher's Education, 3 Sq. A. Mickiewicz, Ivano-Frankivsk, Ukraine, postal code 76018 (drogobutsky@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8718-9544>

Web of Science ResearcherID: [Z-5919-2019](https://orcid.org/0000-0001-8718-9544)

Oksana DROHOBYTSKA

Candidate of Historical Science, Associate Professor of the Department of Ethnology and Archeology, Faculty of History, Political Science and International Relation of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57 T. Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, postal code 76000 (oksanca@meta.ua)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2929-1708>

Web of Science ResearcherID: [AAA-6060-2019](https://orcid.org/0000-0002-2929-1708)

To cite this article: Drohobytzkyi, I., & Drohobytzka, O. (2019). Osoblyvosti povstannia zbroinykh syl pid ehidoiu OUN (b) (1941–1943 rr.): mizh teoriieiu ta praktykoiu [Features of the formation of armed forces under the auspices of the OUN (b) (1941–1943): between theory and practice]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytzskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 2/44*, 161–181. doi: 10.24919/2312-2595.2/44.184674 [in Ukrainian].

FEATURES OF THE FORMATION OF ARMED FORCES UNDER THE AUSPICES OF THE OUN (b) (1941–1943): BETWEEN THEORY AND PRACTICE

Summary. The purpose of the study is to analyze the ideological basis of armed resistance in the OUN (b) environment and to study the features of its practical implementation. The methodology of the study is based on the principles of historicism and science, using general scientific (analysis, synthesis, etc.) and special historical methods. The decisive methodological approach in the implementation of tasks is system-chronological. The scientific novelty is to identify and analyze the stages of deployment of the armed forces of the nationalist wing of the national resistance movement. Armed struggle for the implementation of the components of the national idea was interpreted as an integral element of the development of the nation. The weight of the military factor in the creation of a sovereign nation-state increased during the Second World War. However, the leadership of Ukrainian nationalists was not characterized by unanimity in the vision of the significance, expediency and forms of military activity. This situation led to the evolution of the concept of armed struggle in general and the strategy of building up national armed forces in particular. In the discussions the main factors of the effective process of military construction were gradually being determined. The emergence of paramilitary formations was also conditioned by factors of an external nature. The most significant of these were the realities of the Nazi occupation regime, the intensification of hostile forces to the idea of national state sovereignty, and the prospect of subordination of Ukrainian ethnic lands to the Soviet totalitarian regime. The material also outlines the regional prerequisites and specifics of the armed forces development process. The basic organizational forms of military construction under

the auspices of the OUN (b) are identified. Conclusions. In time Nazi-Soviet war there is an evolution of ideas OUN (b) on the ways to deploy the armed forces treated as an essential factor in achieving sovereignty.

Keywords: *armed forces; state sovereignty; nationalism; resistance movement; occupation regime.*

Постановка проблеми. Державотворчі процеси сьогодення зумовлюють необхідність належного вивчення традиції національного державотворення у ХХ ст. загалом та, що не менш важливо, окремих невіддільних частин державного організму. Однією із останніх є інститут національних збройних сил. Відзначимо, що потреба напрацювання об'єктивних матеріалів із історії повстання та розвитку означених структур обумовлена довготривалим періодом замовчування та свідомого перекручення подій минулого вітчизняного війська. Неупереджене їх представлення створює належне підґрунтя для масштабного та системного відображення еволюції вітчизняної державницької традиції. Це ж, зі свого боку, в умовах сучасного інформаційного протистояння, є одним із аргументів для спростування провокаційних тез про нездатність української нації до державотворення.

Окремо слід зауважити потребу у розкритті причетності визначних вітчизняних політичних структур минулого до розпрацювання концепції національного війська та практичної реалізації її положень. Здійснення таких досліджень і популяризація їхніх результатів сприятимуть поступовому подоланню необ'єктивних стереотипів у сприйнятті значення та ролі окремих політичних сил у вітчизняній історії.

Зрештою, означена проблематика доречна в контексті належного та ґрунтовного вивчення історії національного війська. Це сприятиме постановці ґрунтовної основи для формування об'єктивних знань із вітчизняної мілітарної традиції в особового складу сучасних вітчизняних збройних сил зокрема, та серед широких верств громадськості загалом.

Аналіз останніх досліджень передбачає представлення напрацювань авторів, чий доробок можна розділити на декілька груп. Вивчення означеної проблематики здійснювалося науков-

цями та публіцистами із вітчизняної діаспори повоєнного часу. Відзначимо, що окремі з них були активними учасниками подій (Лебедь, 2012). Діаспорними ученими закладено та розпрацьовано напрямні вивчення подій національно-визвольної боротьби середини ХХ ст. із акцентом на аналізі збройного чину нації (Бедрій, 1983). Водночас відзначимо, що окремі аспекти як визвольного руху середини ХХ ст. загалом, так і його збройної складової у роботах вказаних науковців розкрито не без тенденційності. Об'єктивність окремих студій обмежується, зокрема, приналежністю їхніх авторів до певних політичних структур (Мірчук, 1953).

У сучасних вітчизняних дослідженнях із окресленої проблематики можна умовно виділити дві групи. У першій – автори, які у своїх працях роблять наголос на аналізі ідеологічної складової вітчизняного націоналістичного руху означеного періоду загалом, та присутності у ній ідей збройного чину зокрема (Мандрик, 2006; Киричук, 2003). Другу групу становлять дослідження, спрямовані на вивчення безпосередньо процесів національно-визвольного руху (Дзьобак та ін., 2005). Серед них – праці, присвячені висвітленню історії націоналістичного фрагменту національного руху Опору середини ХХ ст. як у всеукраїнському (Патриляк & Боровик, 2010; Патриляк, 2012), так і регіональному вимірах (Ільницький, 2016).

Додільно виокремити дослідження науково-популярного характеру, які спрямовані на формування належного розуміння окреслених складових історичного процесу серед зацікавленого загалу (Зінченко, В'ятрович, & Майоров, 2016).

До **нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми**, належить насамперед необхідність здійснення компаративного аналізу процесу розбудови збройних структур націоналістичного крила національного руху Опору на основі зіставлення та дослідження матеріалів офіційного характеру, що постали у середовищі ОУН (б) зі свідченнями, що їхні чільні представники організації озвучували після захоплення радянськими спецслужбами.

Мета представленого матеріалу полягає в аналізі еволюції розбудови збройних структур під егідою ОУН (б) у часі нацистсько-радянського протистояння. Завдання, які передбачаються окрес-

леною метою зводяться до означення базових засад концепції розвитку збройних сил у середовищі ОУН (б) та поступових привнесень до них; визначення визначальних організаційних заходів під час яких здійснювалося напрацювання матеріалів згаданої сфери; виокремлення кола осіб, найтісніше причетних до розробки та вдосконалення окремих напрямних військового будівництва; встановлення особливостей практичного втілення теоретичних напрацювань із загальним означенням регіональних відмінностей процесу повстання збройних відділів у межах Волині та Полісся і Галичини.

Результати дослідження. Необхідність створення власних збройних сил чітко окреслювалася представниками Організації українських націоналістів (бандерівців) (ОУН (б)) напередодні Другої світової війни (Бедрій, 1983, с. 5–6, 7–8). На початку березня 1941 р. почалося формування Дружин українських націоналістів (ДУН) у складі двох куренів – «Куринь імені Євгена Коновальця» («Нахтігаль») та «Роланд» (Боляновський, 2003, с. 52, 56, 58, 60; Зінченко, В'ятрович, & Майоров, 2016, с. 123, 136). Варто відзначити, що окремі польські науковці з метою дискредитації військового будівництва, що здійснювалося під егідою ОУН (б) і виступало одним із характерних виявів державотворчих устремлінь, змальовують ці події як вияв колабораціонізму (Topolski, 1999, s. 150). Натомість вважаємо, що напередодні нацистсько-радянської війни керівництво ОУН (б) ситуативно співпрацювало з окремими представниками збройних сил нацистської Німеччини. При цьому українська сторона мала власні цілі, зокрема можливість підготовки військовиків для подальшої боротьби за державність.

Підтвердженням факту здійснення українськими націоналістами своєї лінії у питаннях зовнішньої та внутрішньої політики стала участь особового складу ДУН у подіях національного державотворення кінця червня та початку липня 1941 р. у Львові. Програмові тексти цього етапу містили узагальнену інформацію щодо бачення керівництвом ОУН (б) напрямних розвитку військової складової державного організму. Так, у «Акті відновлення Української Державності» (30 червня 1941 р.) зазначалося, що за «Суверенну Соборну Державу» боротиметься «Українська Національна Револуційна Армія» (УНРА) («Акт відновлення»,

2009, с. 159). Проте після жорсткого придушення означеної державотворчої ініціативи нацистами, подальше розгортання збройних структур ОУН (б) здійснювалося у протистоянні із окупаційною владою.

Окреслюючи причини постання військових відділів у межах Волині та Полісся (далі – Північно-західні українські землі (ПЗУЗ)), Роман Шухевич наголошував на «жорстокому гнобленні» українців із сторони нацистів, а також радянських партизан, унаслідок чого «активний ... елемент Полісся та північної Волині, зорганізований у рядах ОУН ... восени 1942 р. почав творити збройні групи» (Шухевич, 2007, с. 337).

Ростислав Волошин, один із організаторів військових структур ОУН (б), початки збройного опору характеризував так: «У відповідь на жорстокий національний і соціальний гніт, український селянин, щоб оборонити своє та своєї сім'ї життя перед нападом німецьких посіпак та ... большевицьких партизанських банд ... злучившись з такими ж, як сам, односельчанами, створив перші збройні відділи самооборони – Української Повстанчої Армії» (Волошин, 1995, с. 244). Загалом ж у матеріалах офіційного пресового видання Центрального Проводу (ЦП) ОУН (б) період 1942–1943 рр. змальовувався, як час «коли ОУН перейшла до збройно-політичних акцій» (Прокоп, 1995, с. 294).

Варто підкреслити, що його автори акцентують на самооборонному характері збройної активності. В офіційному виданні ЦП ОУН (б) за січень 1944 р. констатувалося: «1943 р. ... посилив окупантський терор, але рівночасно він приніс активну самооборону Українського Народу ... І саме з тією метою повстала Українська Повстанча Армія й Українська Народня Самооборона ... Наша тактика самооборони, що її ми прийняли в 1943 році, показалася єдино правильною в тій ситуації» («Український Народе!», 1995, с. 264).

У пізніших матеріалах пропагандистського характеру створення збройних сил стосувалося третього етапу розвитку діяльності ОУН (б). «Ратай», зокрема, стверджував, що після періодів «творення ідей» та «конкретних актів» розпочався «перехід до масовки та великого масштабу боротьби: організування УПА ... творення умов до співпраці з другими поневоленими націями на

площині спільної боротьби проти спільних ворогів» (Ратай, 2009, с. 160). Наголошуючи на кількісному зростанні лав збройних формувань під егідою ОУН (б) у 1943 р., Р. Шухевич відзначав, що вони «не могли вже існувати як бойові групи ОУН ... тут опинилося багато безпартійних українських патріотів. Із цих ... причин прийшло до переорганізування усіх збройних відділів у загальнонаціональну, понадпартійну Українську Повстанчу Армію» (Шухевич, 2007, с. 337–338). Як наслідок, станом на 1943 р. Р. Волошин констатував, що «сьогодні УПА вже не партизанка, це зав'язок майбутньої української збройної сили, це будуча державна Українська Народня Армія» (Волошин, 1995, с. 245). У матеріалах інформативно-пропагандивного характеру, датованих літом 1943 р., констатовалося: «Сьогодні УПА вже в другому періоді своєї діяльності. Це період закріплення й розбудови. Перед УПА, як перед зав'язком української народної армії станув ряд завдань адміністративно-технічного й господарського порядку, що стоять перед кожною армією» (Волошин, 1995, с. 246–247).

У ідеологічному ракурсі формування УПА пов'язувалося із спробою «відновити військову традицію українського народу та створити зав'язок української збройної сили ... прийняти активну збройну участь у великих дужаннях проти ... тотальних устроїв – імперіалістичної Німеччини й Москви» (Від Командування Групи, 2009, с. 705).

Отож, чітко проглядається намагання керівництва ОУН (б) трактувати етап партизанської боротьби із окупантами як один зі складових елементів поступової розбудови регулярних військових сил.

Видається все ж, що ініціатива у цьому руслі виходила власне від народних мас, а оунівці використали її, поступово витіснивши із арени подій конкурентні сили (наприклад загони Тараса Бульби-Боровця тощо). Це опосередковано підтверджують узагальнення, що містяться в окремих документах ОУН (б) (Прокоп, 1995, с. 294).

Одним зі свідчень стихійного розгортання збройного опору є факт того, що, як стверджує у матеріалах слідства Михайло Степаняк, під час засідання ЦП ОУН (б) 9–13 квітня 1943 р. його учасники, «при обговоренні питання про стан справ на Волині»,

констатували, що провід ОУН (б) в особі Миколи Лебеда не продуктивний у справі організаційного керівництва «рухом із створення збройних загонів», а також не здатний визначитися з тим, як трактувати ці загани – «як народний чи оунівський рух» («Витяг із протоколу», 2007, с. 88). М. Степаняк неодноразово підкреслює факт стихійного утворення військових загонів ОУН (б) («Витяг із протоколу», 2007, с. 87).

У цьому контексті вважаємо за потрібне навести думку Петра Вершигори, який у радіограмі до керівництва Українського штабу партизанського руху (УШПР) від 27 лютого 1944 р. наголошував: «На протяженні почти всего 1943 г. Волинь охвачена ... восстанием народа против немцев. Националисты возглавили его ...» (Вершигора, 2002, с. 186). 4 березня 1944 р. ним у діалозі із керівництвом УШПР констатувалося: «Не можна допустити в Польщі тієї помилки, яку ми зробили на Волині, віддавши керівництво народним повстанням проти німців у руки ... націоналістів» (Зінченко, В'ятрович, & Майоров, 2016, с. 157).

Зі свого боку, наголошуючи на ініціативі народних мас у розгортанні військових сил, пропагандисти ОУН (б) констатували: «Народ доходив до переконання, що в творенні власної держави нема що числити на чужі сили» (К., 2009, с. 363).

Усе ж упродовж тривалого періоду партизанські форми опору із застереженням сприймалися у середовищі оунівців. Учасники II-ї конференції ОУН (б) (квітень (березень ?) 1942 р.), стверджували, що в умовах «близької можливості збройної боротьби за Українську Державність» для того, щоб «енергія народу не вилілася в партизанщину, але оформилася в широкий все народній рух» діяти слід, маючи на меті «творення і розбудову власних революційно-політичних військових сил» («Політичні постанови», 1995, с. 48). Відзначимо, що дієва позиція щодо розбудови військових структур простежувалася у роботі військового референта Краєвого проводу (КП) ОУН (б) у ПЗУЗ Василя Івахіва «Сонар» та очільника КП ОУН (б) у ПЗУЗ, учасника ЦП ОУН (б), Дмитра Клячківського «Клим Савур». На противагу, ставлення щодо цього питання тодішнього керівника ЦП ОУН (б) М. Лебеда вирізнялася стриманістю. Із цього приводу доречно навести показання Олександра Луцького який стверджував, що «Лебедь Микола, як керівник Головного Проводу ОУН, був про-

ти політики, яку проводив «Клим Савур» на Волині ... був проти озброєння ОУН ... Лебедь був прихильником глибокої, нелегальної законспірованої роботи ... Цим він хотів зберегти всі кадри ОУН для подальшої більш активної боротьби проти Червоної Армії. Проте його точка зору верх не взяла. Шухевич підтримав «Клима Савура» і у цьому він зумів переконати і Головний Провід ОУН» («Протокол допиту», 2007а, с. 328). Зі слів О. Луцького згодом серед учасників ЦП ОУН (б) діяльність УПА критикувалася також Володимиром Охрімовичем («Протокол допиту», 2007а, с. 330). Беручи до уваги наведені факти, важко погодитися із твердженням про цілковите сприяння ЦП ОУН (б) процесу формування збройних загонів від початку (Мороз, 2000, с. 55).

У протоколі допиту М. Степаняка зафіксовано, що нагальність потреби організації збройних сил із об'єднанням для цього зусиль усіх течій національно-визвольної гілки українського руху Опору зумовлювалася перспективою оволодіння територією України Червоною армією (ЧА). У цьому контексті збройне повстання проти більшовиків розглядалося як один із чинників тиску на союзників СРСР по антигітлерівській коаліції у справі підтримки ними ідеї незалежності України. Власне для здійснення цього виступу і потрібні були збройні сили («Витяг із протоколу», 2007, с. 85–86). Проте, незважаючи на позитивне сприйняття учасниками III-ї конференції ОУН (б) такого плану діяльності і визначення складових його реалізації (пошук шляхів до консолідації національно-визвольних сил, створення політичного представництва, формування центрального Військового комітету тощо), згодом «під впливом ... Шухевича «Тура», окреслений курс ... було відхилено, а політика організації в питаннях збройної боротьби пішла по лінії, яка вже практично здійснювалася на Волині «Климом Савуром»» («Витяг із протоколу», 2007, с. 86). Наслідки боротьби із окупантами, які виявилися у тому, що «новоорганізована УПА ... обмежила панування німців на цих теренах (ПЗУЗ – авт.) тільки до більших міст, головних шосейних шляхів та залізничних ліній. Рівночасно ... звузила терени, опановані більшовицькими партизанами, до окремих, невеличких лісових островів» (Шухевич, 2007, с. 338) видавався керівництву ОУН (б) вдалим.

Водночас доречно вказати на існування в середовищі керівництва ОУН (б) протилежних думок із цього приводу. О. Луцький, даючи свідчення про здійснену ним інспекцію загонів УПА на ПЗУЗ, констатував, що «... в загонах УПА не було достатньо озброєння, учасники ... у військовому відношенні зовсім не підготовлені, також був слабо підготовлений підібраний «Климом Савуром» командний склад УПА, ніхто з них не знав особливостей ведення партизанської боротьби ... серйозною помилкою «Клима Савура» стала організація діяльності і боротьби УПА на три фронти, тобто проти німців, частин ЧА та радянських партизанських загонів і польського націоналістичного підпілля» («Протокол допиту», 2007b, с. 334–335).

Проте кінцево О. Луцький визнав, що «не дивлячись на те, що я встановив на Волині в УПА низку негативних моментів, проте, я вважав, що УПА для ОУН необхідна і через це запропонував поширити діяльність УПА також на Галичину» («Протокол допиту», 2007b, с. 335). У межах дистрикту «Галичина» Генеральної губернії практика партизанського протистояння розпочалася із липня 1943 р. у формі Української Народної Самооборони (УНС).

Офіційний нагляд за розбудовою збройних сил здійснювала військова референтура (далі – ВР) ЦП ОУН (б). На ВР ЦП ОУН (б) покладалося налагодження усієї військової ділянки праці організації, а також керівництво УПА. Свої завдання ВР реалізовувала через Головний Військовий (Воєнний) Штаб (ГВШ). На початку 1944 р. у процесі поліпшення організаційної структури УПА наказом Ч. 1/44 ГВШ УПА було проведено реорганізацію військових штабів груп та округ УПА (Кентій & Лозицький, 2007, с. 32–33). Такими, на думку представників ОУН (б), були етапи процесу, що «підіймав Повстанську Армію до рівня Національної Української Армії», особовому складу бойових підрозділів якої довелося чинити опір військово-репресивному апарату нацистів (до 1944 р.) та більшовиків (*de jure* до 1949 р.), коли на підставі рішення Української Головної Визвольної Ради від 29 серпня 1949 р. було видано наказ Головної Команди УПА, яким діяльність УПА припинялося (ГВШ, 2007, с. 350).

Висновки. Отже, у часі нацистсько-радянської війни спостерігається еволюція уявлень проводу ОУН (б) щодо шляхів

розгортання збройних сил (від ідеї про УНР до партизанських загонів), які трактувалися як невід'ємний чинник у досягненні визначальної мети – УССД.

Дійсність повстання збройних відділів підпорядкованих ОУН (б), характеризується протиставленням різних концепцій реалізації опору окупантам, що існували у середовищі керівництва організацією.

Реалії окупаційного режиму та перебіг радянсько-гітлерівської війни змусили керівництво ОУН (б) визнати необхідність створення військових сил партизанського характеру (УПА, УНС).

Ініціатива у справі розгортання збройного опору окупаційним чинникам виходила від широких народних мас. Керівництво ОУН (б), зокрема на ПЗУЗ, зуміло очолити цей до певної міри стихійний процес, витіснивши конкурентні сили.

У процесі обґрунтування потреби існування національного війська провід ОУН (б) відштовхувався від ідей про необхідність самооборони народу в часі військових катаклізмів та практики терору окупаційних сил; недопущення практики розпорошення сил та енергії широких мас тощо.

Боротьба за УССД у тодішній дійсності обумовлювала невідворотність протистояння на різних фронтах. Із метою успішного її здійснення представниками ОУН (б) розвиваються такі компоненти військової доктрини, як протистояння імперіалізму у всіх його проявах та необхідність об'єднання зусиль уярмлених народів з метою реалізації своїх державницьких устремлень.

Джерела та література

«Акт відновлення Української Державності», ухвалений Установчими зборами західних українських земель у Львові. (2009). В М. Вітенко & М. Кугутяк (Ред.), *Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст.: документи і матеріали*, 2 (1), 159. Івано-Франківськ: КПФ «ЛПК».

Бедрій, А. (1983). *ОУН і УПА*. Нью-Йорк, Лондон, Мюнхен, Торонто: Українська центральна інформаційна служба.

Боляновський, А. (2003). *Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939–1945)*. Львів: Місіонер.

Вершигора, П. (2002). Радіограма командира І-ї Української партизанської дивізії ім. С. Ковпака керівнику УШПР № 61 від 27 лютого 1944 р. В А. Кентій, В. Лозицький, & І. Павленко (Упоряд.),

Літопис УПА. Нова серія. Т. 4: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). Кн. 1: 1943–1945, 4 (1), 186–187. Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ЦДАГО України.

Витяг із протоколу допиту Степаняка М. Д. (від 25 серпня 1944 р.). (2007). В О. Ішук & С. Кокін (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 9: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945* (с. 84–94). Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ДА СБУ.

Від Командування Групи. (2009). УПА з честю виконує історичну місію. В В. Мороз & О. Вовк (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13: Воєнна Округа УПА «Буг». 1943–1952: документи і матеріали, 13 (2), 705–707.* Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ.

Волошин, Р. [Борисенко А.С.]. (1995). На шляхах збройної боротьби. В Ю. Маївський & Є. Штендера (Ред.), *Літопис УПА. Основна серія. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946: передрук підпільного журналу, 24, 243–247.* Торонто: Вид-во «Літопис УПА».

ГВШ. (2007). Наказ ч. 2. В С. Богунов, В. Даниленко, А. Кентій, С. Кокін, В. Лозицький, & М. Посівнич (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 10: Життя і боротьба «Тараса Чупринки» (1907–1950): документи і матеріали* (с. 350). Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ.

Дзьобак, В. (2005). *Конфлікти в ОУН (б) і їх вплив на український Рух Опору (1941–1944).* Київ: Інфоцентр.

Дзьобак, В., Ільюшин, Г., Касьянов, А., & Кентій, А. (Упоряд.). (2005). *Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: історичні нариси.* Київ: Наукова думка.

Зінченко, О., В'ятрович, В., & Майоров, М. (Ред.). (2016). *Війна і міф. Невідома Друга світова.* Харків: КК «Клуб Сімейного Дозвілля».

- Льницький, В.** (2016). *Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954)*. Дрогобич: Посвіт.
- К.** (2009). Історія сотні «Кочовики». В В. Мороз & О. Вовк (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 12: Воєнна Округа УПА «Буг» 1943–1952: документи і матеріали*, 12 (1), 363–406. Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ГДА СБУ.
- Кентій, А., & Лозицький, В.** (2007). Від бойовика УВО до Головного Командира УПА. В С. Богунов, В. Даниленко, А. Кентій, С. Кокін, В. Лозицький, & М. Посівнич (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 10: Життя і боротьба «Тараса Чупринки» (1907–1950): документи і матеріали* (с. 9–77). Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ.
- Киричук, Ю.** (2003). *Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія і практика*. Львів: Добра справа.
- Лебедь, М.** (2012). *УПА. Українська Повстанська Армія. Її генеза, ріст і дії у визвольній боротьбі українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу. Німецька окупація України. Ч. 1: Німецька окупація України*. Івано-Франківськ: Нова Зоря. (репринтне видання 1946 р.).
- Мандрик, М.** (2006). *Український націоналізм: становлення у міжвоєнну добу*. Київ: Вид-во імені Олени Теліги.
- Мірчук, П.** (1953). *Українська Повстанська Армія, 1942–1952*. Мюнхен: Цицерон.
- Мороз, В.Я.** (2000). Українська Народна Самооборона (УНС) на території Дрогобицької області (1943 рік). *Визвольний шлях*, 6, 54–72.
- Патриляк, І.** (2012). *«Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух 1939–1960 рр.* Львів: Часопис.
- Патриляк, І., & Боровик, М.** (2010). *Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду*. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.
- Політичні постанови II Конференції ОУН (неповний текст). (1995). В Ю. Маївський & Є. Штендера (Ред.), *Літопис УПА. Основна серія. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946: передрук підпільного журналу*, 24, 48–52. Торонто: Вид-во «Літопис УПА».
- Прокоп, М. [Вировий В.В.]**. (1995). Сталінсько-большевицькі імперіалістичні намагання і наша відповідь. В Ю. Маївський & Є. Штен-

дера (Ред.), *Літопис УПА. Основна серія. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946: передрук підпільного журналу, 24, 287–298*. Торонто: Вид-во «Літопис УПА».

Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича від 19–20 липня 1945 р. (2007а). В О. Ішук & С. Кокін (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 9: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945* (с. 327–331). Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ДА СБУ.

Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича від 1–2 серпня 1945 р. (2007б). В О. Ішук & С. Кокін (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 9: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945* (с. 333–348). Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ДА СБУ.

Рагай. (2009). Етапи Української Національної революції 1920–1944 рр. В В. Мороз & О. Вовк (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 12: Воєнна Округа УПА «Буг»: документи і матеріали. 1943–1952, 12* (1), 157–160. Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ГДА СБУ.

Український Народе! (1995). В Ю. Маївський & Є. Штендера (Ред.), *Літопис УПА. Основна серія. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946: передрук підпільного журналу, 24, 263–265*. Торонто: Вид-во «Літопис УПА».

Шухевич, Р. [Тарас Чупринка]. (2007). До генези Української Головної Визвольної Ради. В С. Богунов, В. Даниленко, А. Кентій, С. Кокін, В. Лозицький, & М. Посівнич (Упоряд.), *Літопис УПА. Нова серія. Т. 10: Життя і боротьба «Тараса Чупринки» (1907–1950): документи і матеріали* (с. 335–347). Київ, Торонто: НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ.

Topolski, J. (1999). *Polska dwudziestego wieku 1914–1999*. Poznan: Wydawnictwo Poznanskie.

References

- «Akt vidnovlennia Ukrainskoi Derzhavnosti», ukhvalenyi Ustanovchymy zboramy zakhidnykh ukrainskykh zemel u Lvovi [«The Act of Restoration of Ukrainian Statehood», approved by the Constituent Assembly of Western Ukrainian Lands in Lviv]. (2009). In M. Vitenko & M. Kухutiak (Eds.), *Ukrainskyi natsionalno-vyzvolnyi rukh na Prykarpatti v XX st.: dokumenty i materialy – Ukrainian national liberation movement in the Carpathian region in the twentieth century: Documents and materials*, 2 (1), 159. Ivano-Frankivsk: KPF «LIK» [in Ukrainian].
- Bedrii, A.** (1983). *OUN i UPA [OUN i UPA]*. Niu-York, London, Miunkhen, Toronto: Ukrainska tsestralna informatsiina sluzhba [in Ukrainian].
- Bolianovskyi, A.** (2003). *Ukrainski viiskovi formuvannia v zbroinykh sylakh Nimechchyny (1939–1945) [Ukrainian military units in the German Armed Forces (1939–1945)]*. Lviv: Misioner [in Ukrainian].
- Vershyhora, P.** (2007). Radiohrama komandyrа I-yi Ukrainskoi partyzanskoї divyizii im. S. Kovpaka kerivnyku UShPR № 61 vid 27 liutoho 1944 r. [Radiogram of Commander of the 1st Ukrainian Guerrilla Division S. Kovpak by name to the Chief of the USSPR No. 61 from February 27, 1944]. In A. Kentii, V. Lozyskyi, & I. Pavlenko (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 4: Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia: informatsiini dokumenty TsK KP(b)U, obkomiv partii, NKVS–MVS, MDB–KDB (1943–1959). Kn. 1: 1943–1945 – Litopys UPA: New Series. Vol. 4: The Struggle against the UPA and the Nationalist Underground. Informational Documents of the Central Committee of the Communist Party (Bolshevik) of Ukraine, Party obkoms, NKVD–MVD, MGB–KGB 1943–1959. Book 1: 1943–1945*, 4 (1), 186–187. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; «Litopys UPA» Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine [in Ukrainian].
- Vytiah iz protokolu dopytu Stepaniaka M. D. (vid 25 serpnia 1944 r.) [Excerpts from the Interrogation Stepanyak M. D. (from August 25, 1944)]. (2007). In O. Ishchuk & S. Kokin (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 9: Borotba proty povstanskoho rukhu i natsionalistychnoho pidpillia: protokoly dopytiv zareshotovanykh radianskymy orhanamy derzhavnoi bezpeky kerivnykiv OUN i UPA. 1944–1945 – Litopys UPA. New Series. Vol. 9: The Struggle Against Insurgent Movement*

and the Nationalist Underground: Interrogation Protocols of OUN and UPA Leaders Arrested by the Soviet State Security Organs 1944–1945 (pp. 84–94). Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; «Litopys UPA» Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine [in Ukrainian].

Vid Komanduvannia Hrupy. (2009). UPA z chestiu vykonuie istorychnu misiuiu [UPA implements the historical mission honorably]. In V. Moroz & O. Vovk (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 13: Voienna Okruha UPA «Buh». 1943–1952: dokumenty i materialy – Litopys UPA. New Series. Vol. 13: Military Okruha UPA «Buh». 1943–1952: Documents and materials, 13 (2)*, 705–707. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies, NANU; Litopys UPA Publishing House, Branch State Archive of the Security Service of Ukraine [in Ukrainian].

Voloshyn, R. [Borysenko A.S.]. (1995). Na shliakhakh zbroinoi borotby [On the Path of Armed Struggle]. In Yu. Maivskyyi & Ye. Shtendera (Eds.), *Litopys UPA. Osnovna seriia. Ideia i chyn: orhan Provodu OUN, 1942–1946: peredruk pidpilnogo zhurnalu – Litopys UPA. Idea and Aktion: Journal of the OUN Leadership, 1942–1946: Reprint of the Underground Journal, 24*, 243–247. Toronto, Lviv: Litopys UPA [in Ukrainian].

HVSh. (2007). Nakaz ch. 2 [Order 2]. In S. Bohunov, V. Danylenko, A. Kentii, V. Lozytskyi, & M. Posivnych (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 10: Zhyttia i borotba «Tarasa Chuprynyky» (1907–1950): dokumenty i materialy – Litopys UPA: New Series. Vol. 10: The Life and Struggle of General «Taras Chuprynka» (1907–1950): Documents and materials* (p. 350). Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; «Litopys UPA» Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, Branch State Archive of the Security Service of Ukraine [in Ukrainian].

Dzobak, V. (2005). *Konflikty v OUN (b) i yikh vplyv na ukrainskyi Rukh Oporu (1941–1944) [Conflicts in the OUN (b) and their impact on the Ukrainian Resistance Movement (1941–1944)]*. Kyiv: Infotsentr [in Ukrainian].

Dzobak, V., Iliushyn, H., Kasianov, A., & Kentii, A. (Comps.). (2005). *Orhanizatsiia Ukrainskykh Natsionalistiv i Ukrainska Povstanska*

- Armiia: istorichni narysy [Organization of Ukrainian Nationalists and Ukrainian Insurgent Army: Historical Essays]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Zinchenko, O., Viatrovych, V., & Maiorov, M.** (Eds.). (2016). *Viina i mif. Nevidoma Druha svitova [War and myth. Unknown World War II]*. Kharkiv: KK «Klub Simeinoho Dozvillia» [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V.I.** (2016). *Karpatskyi kraj OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954) [The OUN Carpathian region in ukrainian liberation movement (1945–1954)]*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- K.** (2009). *Istoriia sotni «Kochovyky» [History of Hundred «Nomads»]*. In V. Moroz & O. Vovk (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 12: Voienna Okruha UPA «Buh» 1943–1952: dokumenty i materialy – Litopys UPA: New Series. Vol. 12: Military Okruha UPA «Buh»: Documents and materials 1943–1952, 12 (1), 363–406*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevskyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; Litopys UPA Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Branch State Archive of the Security Service of Ukraine [in Ukrainian].
- Kentii, A., & Lozytskyi, V.** (2007). *Vid boiovyka UVO do Holovnoho Komandyrna UPA [From UVO Fighter to UPA Commander-in-Chief]*. In S. Bohunov, V. Danylenko, A. Kentii, V. Lozytskyi, & M. Posivnych (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 10: Zhyttia i borotba «Tarasa Chuprynyky» (1907–1950): dokumenty i materialy – Litopys UPA: New Series. Vol. 10: The Life and Struggle of General «Taras Chuprynyka» (1907–1950): Documents and materials (pp. 9–77)*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevskyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; «Litopys UPA» Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, Branch State Archive of the Security Service of Ukraine [in Ukrainian].
- Kyrychuk, Yu.** (2003). *Ukrainskyi natsionalnyi rukh 40–50-kh rokiv XX stolittia: ideolohiia i praktyka [Ukrainian National Movement of the 40–50's of the XX Century: Ideology and Practice]*. Lviv: Dobra sprava [in Ukrainian].
- Lebed, M.** (2012). *UPA. Ukrainska Povstanska Armiia. Yii geneza, rist i dii u vyzvolnii borotbi ukrainskoho narodu za Ukrainsku Samostiinu Sობornu Derzhavu. Ch. 1: Nimetska okupatsiia Ukrainy [UPA. Ukrainian Insurgent Army. Its genesis, growth and actions in the liberation struggle of the Ukrainian people for the Ukrainian Independent Council of State. Pt. 1: German occupation of Ukraine]*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. (Original work published 1889) [in Ukrainian].

- Mandryk, M.** (2006). *Ukrainskii natsionalizm: stanovlennia u mizhvoiennu dobu [Ukrainian Nationalism: Becoming Into the War]*. Kyiv: Vyd-vo imeni Oleny Telihy [in Ukrainian].
- Mirchuk, P.** (1953). *Ukrainska Povstanska Armiia, 1942–1952 [Ukrainian Insurgent Army, 1942–1952]*. Miunkhen: Tsyseron [in Ukrainian].
- Moroz, V. Ya.** (2000). *Ukrainska Narodna Samooborona (UNS) na terytorii Drohobytskoi oblasti (1943 rik) [Ukrainian National Self-Defense (UNS) in the territory of Drohobych region (1943)]. Vyzvolnyi shliakh – Liberation Path, 6, 54–72 [in Ukrainian]*.
- Patryliak, I.** (2012). «*Vstan i borys! Slukhai i vir...»: ukrainske natsionalistychne pidpillia ta povstanskyi ruh 1939–1960 rr. [«Get up and fight! Listen and Believe...»: The Ukrainian Nationalist Underground and the Insurgent Movement of 1939–1960]*. Lviv: Chasopys [in Ukrainian].
- Patryliak, I., & Borovyk, M.** (2010). *Ukraina v roky Druhoi svitovoi viiny: sproba novoho kontseptualnogo pohliadu [Ukraine in the Second World War: Trying a New Conceptual Look]*. Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M. [in Ukrainian].
- Politychni postanovy II Konferentsii OUN (nepovnyi tekst) [The Political Resolution of the Second Conference of the OUN (Incomplete Text)]. (1995). In Yu. Maivskiy & Ye. Shtendera (Eds.), *Litopys UPA. Osnovna seriia. Ideia i chyn: orhan Provodu OUN, 1942–1946: peredruk pidpilnogo zhurnalu – Litopys UPA. Basic series. Idea and Aktion: Journal of the OUN Leadership, 1942–1946: Reprint of the Underground Journal, 24, 48–52*. Toronto, Lviv: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Prokop, M. [Vyrovyi V.V.]** (1995). *Stalinsko-bolshevytski imperialistychni namahannia i nasha vidpovid [Stalinist-Bolshevik Imperialist Efforts and Our Response]*. In Yu. Maivskiy & Ye. Shtendera (Eds.), *Litopys UPA. Osnovna seriia. Ideia i chyn: orhan Provodu OUN, 1942–1946: peredruk pidpilnogo zhurnalu – Litopys UPA. Basic series. Idea and Aktion: Journal of the OUN Leadership, 1942–1946: Reprint of the Underground Journal, 24, 287–298*. Toronto, Lviv: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Protokol dopytu Lutsenko Oleksandra Andriiovycha vid 19–20 lypnia 1945 r. [Protocol of the Interrogation of Alexander Andriiovych Lutsky from July 19–20, 1945]. (2007a). In O. Ishchuk & S. Kokin (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 9: Borotba proty povstanskoho rukhu i natsionalistychnoho pidpillia: protokoly dopytiv zareshotovanykh radianskymy orhanamy derzhavnoi bezpeky kerivnykiv OUN i UPA. 1944–1945 – Litopys UPA. New Series. Vol. 9: The Struggle Against Insurgent Movement and the Nationalist Underground: Interrogation*

- Protocols of OUN and UPA Leaders Arrested by the Soviet State Security Organs. 1944–1945* (pp. 327–331). Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; «Litopys UPA» Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine [in Ukrainian].
- Protokol dopytu Lutskoho Oleksandra Andriiovycha vid 1–2 serpnia 1945 r. [Protocol of the Interrogation of Alexander Andriiovich Lutsky from August 1–2, 1945]. (2007b). In O. Ishchuk & S. Kokin (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 9: Borotba proty povstanskoho rukhu i natsionalistychnoho pidpillia: protokoly dopytiv zareshтовanykh radianskymy orhanamy derzhavnoi bezpeky kerivnykiv OUN i UPA. 1944–1945 – Litopys UPA. New Series. Vol. 9: The Struggle Against Insurgent Movement and the Nationalist Underground: Interrogation Protocols of OUN and UPA Leaders Arrested by the Soviet State Security Organs. 1944–1945* (pp. 333–348). Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; «Litopys UPA» Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine [in Ukrainian].
- Ratai.** (2009). Etapy Ukrainskoi Natsionalnoi revoliutsii 1920–1944 rr. [Stages of Ukrainian National Revolution 1920–1944 years]. In V. Moroz & O. Vovk (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 12: Voienna Okruha UPA «Buh»: dokumenty i materialy. 1943–1952 – Litopys UPA. New Series. Vol. 12: Military Okruha «Buh»: Documents and Materials. 1943–1952, 12 (1), 157–160*. Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevskyi Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; Litopys UPA Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Branch State Archive of the Security Service of Ukraine [in Ukrainian].
- Ukrainskyi Narode! [Ukrainian people!]. (1995). In Yu. Maivskiy & Ye. Shtendera (Eds.), *Litopys UPA. Osnovna seriia. Ideia i chyn: orhan Provodu OUN, 1942–1946: peredruk pidpilnogo zhurnalnu – Litopys UPA. Idea and Aktion: Journal of the OUN Leadership, 1942–1946: Reprint of the Underground Journal, 24, 263–265*. Toronto, Lviv: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Shukhevych, R. [Taras Chuprynka].** (2007). Do henezy Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady [On the Genesis of the Ukrainian Supreme Liberation Council]. In S. Bohunov, V. Danylenko, A. Kentii, V. Lozyskyi, M. Posivnych (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia. T. 10: Zhyttia i borotba «Tarasa Chuprynky» (1907–1950): dokumenty i mate-*

rialy – Litopys UPA. New Series. Vol. 10: The Life and Struggle of General «Taras Chuprynka» (1907–1950): Documents and materials (pp. 335–347). Kyiv, Toronto: National Academy of Sciences of Ukraine (NANU), M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies; «Litopys UPA» Publishing House, State Committee for Archives of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine, Branch State Archive of the Security Service of Ukraine [in Ukrainian].

Topolski, J. (1999). *Polska dwudziestego wieku 1914–1999 [Poland at the Twentieth Century 1914–1999]*. Poznan: Wydawnictwo Poznanskie [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 09.11.2019